

## Od Redakcji

Tom 55 „Zeszytów Łużyckich” poświęcony został analizie elementów dyskursu kulturowego związanych z przemianami życia rodzinnego, które zaszły w ciągu ostatnich kilku dekad w większości zachodnich społeczeństw. Wielu badaczy zauważa, że w XX wieku doszło do fundamentalnej zmiany myślenia o strukturze rodzinnej, co przełożyło się zarówno na praktyki społeczne, jak też na obszar kulturowego imaginarium. Zmianę tę łączy się zazwyczaj z opanowaniem sfery aksjologicznej przez dyskurs liberalny, który propaguje emancypację jednostki wobec narzucanych jej odgórnie struktur społecznych. Oznacza to, że społeczeństwa Zachodu stawiają aktualnie czoła wyzwaniom zróżnicowania stylów życia prywatnego. Dominujący do tej pory model heteroseksualnej pary wychowującej dzieci, zwany rodziną nuklearną, ustępuje w przestrzeni społecznej i kulturowej stopniowo miejsca nowym formom życia rodzinnego. Rodzi się zatem istotne z punktu widzenia profilu naszego czasopisma pytanie, czy większościowy do tej pory model rodziny nuklearnej jest rzeczywiście jeszcze większościowy, czy może już większość stanowią zróżnicowane modele mniejszościowe?

Za symbol powyższych przemian życia rodzinnego można uznać odczytanie tragedii Sofoklesa *Antygona*, którego dokonała na początku XXI wieku amerykańska filozofka Judith Butler. W jej przekonaniu *Antygona* jest ucieleśnieniem coraz poważniejszych w kulturze Zachodu wątpliwości dotyczących przejrzystości struktur pokrewieństwa. Butler uznaje, że *Antygona* nie reprezentuje idealnej jego formy, lecz deformację, co powoduje, że dotychczas hegemoniczny model życia rodzinnego wchodzi w stan kryzysu. Taka interpretacja prowadzi do wniosku, że ani pokrewieństwo w jego idealnej formie, ani też struktura rodzinna, nie są prostymi faktami biologiczno-społecznymi, ale stanowią repertuar powtarzalnych praktyk. W świetle ustaleń Butler można uznać, że kultura Zachodu znajduje się aktualnie w stanie przejściowym. Z jednej bowiem strony model rodziny nuklearnej jest nostalgicznie idealizowany, z drugiej zaś liczba rozwodów, ponownie zawieranych małżeństw, układów *co-parentingowych*, związków

osób tej samej płci powoduje, że tradycyjne struktury i role w rodzinie stają się coraz bardziej skomplikowane.

Artykuły, które znalazły się w niniejszym numerze, skupiają się na analizie różnych sposobów reprezentacji mniejszościowych modeli rodzinnych. Warto przy tym wspomnieć, że analizie poddane zostały różne obszary, począwszy od języka, przez artefakty kultury masowej, skończywszy na tekstach literackich. Decydując się na zastosowanie kategorii reprezentacji do analizy szerokiego spektrum artefaktów kulturowych i praktyk dyskursywnych, mieliśmy świadomość, że może ona działać zarówno jako czynnik konserwujący, jak też impuls do zmiany społecznego klimatu normatywnego. Teksty zawarte w numerze dobrze oddają tę dychotomię reprezentacji kategorii rodziny w czasie zmiany kulturowej.

Numer otwiera artykuł Aleksandra Kacprzaka poświęcony analizie statusu pojęcia „rodzina nuklearna” w języku duńskim. Autor pokazuje, do jakiego stopnia alternatywne formy życia rodzinnego były w stanie przeniknąć do mentalności użytkowników tego języka, a co za tym idzie, również praktyk językowych mówienia o rodzinie. Na podstawie korpusu współczesnych duńskich tekstów autor unaocznia, jak model nuklearny poddawany jest aktualnie gruntownej rewizji.

Tekst autorstwa Terezy Šmídovej koncentruje się na rodzinnym imaginarium w ramach zjawiska kultury masowej, jakim jest *fan fiction*. Na przykładzie fandomu Harry’ego Pottera autorka pokazuje, jakim przemianom podlegają sposoby portretowania życia rodzinnego w konfrontacji z obrazem stworzonym w oryginale przez J. K. Rowling oraz obecnymi w praktyce życia społecznego.

Kolejne dwa artykuły konkretyzują reprezentację mniejszościowych modeli rodzinnych w tekstach literackich o tematyce LGBT+. Pierwszy z nich, autorstwa Michala Čuřína, poświęcony jest czeskiemu obszarowi literackiemu. Autor stawia w nim tezę, że teksty o tematyce LGBT+ nie mają znaczącego potencjału performatywnego w zakresie zmiany społecznej, ponieważ są czytane głównie przez przedstawicieli mniejszości seksualnych. Analiza zawarta w artykule pokazuje różnorodność tematyczną tego typu literatury, która oscyluje między obrazami bolesnego *coming outu* burzącego model rodziny nuklearnej i radosnego funkcjonowania modeli nieheteronormatywnych we współczesnym świecie. Drugi z tekstów, autorstwa Aleksandra Georgiewa, koncentruje się na pierwszej bułgarskiej

książce dla dzieci, która poświęcona jest życiu par jedнопłciowych. Autor dokonuje jej analizy w kontekście postaw homofobicznych bułgarskiego społeczeństwa oraz typologii starej i nowej literatury *queer* dla dzieci oraz jej funkcji w ramach edukacji seksualnej.

Ostatni artykuł w tej części numeru, autorstwa Lucijany Armandy Šundov, również pozostaje na gruncie analizy literackiej. Autorka pokazuje w nim dekonstrukcję patriarchalnego modelu rodzinnego zawartą w powieści Petara Šegedina *Djeca božja*. Analiza opierająca się głównie na teoriach feministycznych koncentruje się na wątku renegocjacji tradycyjnego porządku płciowego w rodzinie.

Numer zamyka artykuł poświęcony tematyce sorabistycznej autorstwa Sary Mičkec. Tekst koncentruje się wprawdzie na problematyce transmisji mniejszościowego języka łużyckiego na kolejne pokolenia jego użytkowników, jednak w bardzo ciekawy sposób pokazuje, jak sytuacja mniejszościowa, w tym przypadku etniczno-językowa, prowadzić może do renegocjacji tradycyjnego modelu rodziny nuklearnej.

*Marcin Filipowicz*

